

Moos Alois, *Das Verhältnis von Wort und Sakrament in der deutschsprachigen katholischen Theologie des 20. Jahrhunderts*, Paderborn 1993.

Jest to pozycja w znanej serii *Konfessionskundliche und Kontroverstheologische Studien* wydawanej przez Johann-Adam-Möhler-Institut w Niemczech. Autor przedstawił ją jako doktorat w Uniwersytecie w Mainz. Przez pięć lat współpracował tam z katedrą teologii dogmatyki ekumenicznej, fundamentalnej i religiofilii.

Ponad 400 stron bardzo dokładnej analizy problemu między „słowem” a „sakramentem” w teologii niemieckiej XX wieku daje poczucie, że mamy w rękę dzieło ważne i oczekiwane przez wielu zajmujących się w Kościele katolickim nie tylko ekumenią, ale i homiletyką oraz teologią fundamentalną.

„Słowo” zawsze kojarzyło się w tradycyjnym ujęciu z domeną kierunku protestanckiego, a „sakrament” był synonimem katolickiego prądu w teologii. Rozróżnienie na „słowo” jako „środek zbawienia” oraz „sakrament” jako „zbawienie i łaska” pozwalają autorowi zarysować główną linię rozwiązania zagadnienia. Jednoznaczne rozróżnienie między słowem i sakramentem przynosi nauka Soboru Trydenckiego. Jeśli przyjmiemy za K. Rahnerem, że sakrament jest najwyższym i szczególnym przypadkiem wydarzenia „słowa” to powstaje w ten sposób pojęcie „komparatywistycznego charakteru działania tak pojmowanego sakramentu”.

Autor bardzo gruntownie analizuje teologiczne rozumienie tych pojęć i ich relacji w teologii katolickiej. Bibliografia pracy obejmuje praktycznie wszystkie oficjalne wypowiedzi Kościoła i posługuje się wieloma autorytetami teologów z całego świata (nie pomijając Polski, np. ks. prof. A. Skowronka). Szkoda, że książka ukazała się rok przed opublikowaniem nowego katechizmu katolickiego, bo autor często sięga do sformułowań poprzednich katechizmów.

Praca składa się z trzech części:

I. Rozwinięcie problemu – „słowo” i „sakrament” jako problem katolickiej, niemieckojęzycznej teologii XX wieku; działanie Słowa Bożego w aspekcie biblijnym, historycznym, liturgicznym; problem obecności Chrystusa w przepowiadaniu; znaczenie „słowa” według Vaticanum II; Pismo św. i kazanie jako słowo Boże; co oznacza „działanie zbawcze słowa” według J. Thomassena, M. Schmausa, H. Volka; rozumienie sakramentu jako znaku i przyczyny łaski w historii Kościoła i w odnowionej teologii sakramentu XX wieku; odnowa liturgiczna i teologia „misterium” R. Guardiniego i O. Casela; rozumienie sakramentu jako symbolu i symbolicznego działania.

II. Krytyczne uporządkowanie różnych koncepcji: nowotestamentalne różne ale nie rozdzielne sposoby osobowego dzieła zbawienia; Vaticanum II, jego odkrycie „słowa” i zbliżenie do „sakramentu”; „słowo” i „sakrament” jako znak i działanie; obecność Chrystusa w „słowie” i „sakramencie” – dialogiczne współlistnienie i współdziałanie przepowiadania Słowa oraz sprawowania sakramentu; rozróżnianie słowa i sakramentu na podstawie filozoficzno-językowych określeń; zróżnicowanie w udzielaniu łaski przez „słowo” i „sakrament”; *opus operatum, ex opere operato, opus operantis, ex opere operantis* w zastosowaniu do przepowiadania słowa i udzielania sakramentu; pomagająca (aktualna) łaska „słowa” – uświęcająca (*habitualna*) łaska „sakramentu” (modele V. Warnacha, O. Casela, J. Betza, G. Sohngena, M. Schmausa, O. Sammelrotha, L. Scheffczyka, O.H. Pescha, V. Schurra, E. Haenskigo); rozumienie i usprawiedliwienie przez „słowo”.

III. Nowe określenie stosunku „słowa” do „sakramentu” w ujęciu K. Rahnera; hermeneutyka trydenckiej nauki o sakramentach; wkład K. Rahnera w nowe rozumienie pozasakramentalnego usprawiedliwienia; sakrament jako „dzianie się” słowa; sens sakramentów.

Autor kończy swoją pracę poszukiwaniem możliwości ekumenicznego pojednania na polu sakramentologii obydwu Kościołów. Pomimo niskiego nakładu wydania trzeba jej poszukać, by mieć chyba najbardziej kompetentny wykład zarysowanego problemu w obszarze literatury niemieckojęzycznej.

ks. Krzysztof Zadarko